

ПОЈАМ, ОБИЉЕЖЈА И ПОЈАВНИ ОБЛИЦИ ПРИМАЊА И ДАВАЊА МИТА

Прегледни рад

DOI:10.7251/BPGBL3415097S

УДК: 343.352

Др Вељко Спремо*

Апстракт: Сва модерна демократска друштва настоје да се ријеше друштвеног зла званог примања и давања мита, али се тешко које може похвалити нарочитим успјехом. Ова чињеница говори колико је то сложен друштвени феномен, који се, превасходно не може објаснити сам из себе, а при том је врло тешко, готово немогуће мјерити га.

Примање и давање мита је аморална друштвена појава која штети како економском тако и демократском развоју једне земље. Битно је разграничити појам мита од појма корупције: корупција је, у правилу, повезана са митом, али свако мито се не може идентификовати са корупцијом. Мито је поткупљивање у било којој ситуацији, а не само у области државног управљања.

Кључне ријечи: мито, корупција, кривично дјело примања мита, кривично дјело давања мита.

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Непобитна је чињеница да корупција представља једно од горућих питања модерног доба, веома озбиљну пријетњу за демократију, правну државу, нешто са чиме се суочава свако друштво. Појава корупције везује се за настанак државе и позната је још у римском и средњовјековом праву, тако да можемо рећи да је ова појава стара колико и само друштво.

Наиме, током развоја друштва постојали су различити облици корупције, који су другачије инкриминисани. Данас савремена друштва појам корупције везују за групу кривичних дјела против службене дужности. Најчешћа кривична дјела из ове групе кривичних дјела јесу дјела подмићивања односно кривична дјела примања и давања мита. Битно обиљежје ових дјела јесте да извршилац може бити само лице које има посебно својство односно лице које има статус службеног лица односно одговорног лица.

У првом дијелу овог чланка ће се третирати појам примања и давања мита, у другом дијелу слиједи детаљна разрада кривичног дјела примања

* *Судска полиција Републике Српске Бања Лука.*

мита, а трећи дио односи се на кривично дјело давања мита, које је изложено на исти начин. Наведена питања ће се упоредо анализирати са аспекта нормативне уређености у Републици Српској, кроз детаљну анализу одредаба Кривичног закона Републике Српске.

ПОЈАМ ПРИМАЊА И ДАВАЊА МИТА

Подмићивање је један од облика корупције који мора да садржи све законом предвиђене елементе да би се радило о кривичном дјелу давања или примиња мита.

Савјет ОЕЦД-а је усвојио слиједећу дефиницију подмићивања:

“Подмићивање може обухватити директно или индиректно нуђење или обезбјеђивање било какве материјалне користи или неке друге предности дате страном јавном службеику, који крши своје законске дужности, у циљу да се добије или задржи неки посао.” (Бошковић и Скакавац, 2009: 353)

„Према законским обиљежјима, могућа су три облика кривичног дјела примања мита:

➤ захтијевање или примање поклона или какве друге користи, примање обећањем поклона или какве користи да се у оквиру службеног овлашћења изврши службена радња која би се морала извршити, или да се не изврши службена радња која се не би морала извршити.

➤ захтијевање или примање поклона или какве друге користи, послије извршења, односно неизвршења службене радње наведене у претходна два облика, тзв. накнадно подмићивање (Бошковић, 1998: 415).

Transparency International БиХ дефинише мито као «нуђење, обећавање, давање, примање или тражење предности као подстрек за радњу која је незаконита, неетична или злоупотребљава повјерење. Поттицај може бити у облику дарова, позајмица, накнаде, награде или друге предности (порези, услуге, донације, итд.).” (Појмовни водич, 2009: 26)

Учиниолац кривичног дјела примања мита може бити само службено или одговорно лице.

Кривично дјело давања мита може се испољити у два законска облика:

➤ давање или обећање поклона или какве друге користи службеном или одговорном лицу да у оквиру службеног овлашћења изврши службену радњу коју не би смјело извршити или да не изврши службену радњу коју би морало извршити, као и посредовање у оваквом подмићивању,

➤ давање или обећање поклона или какве друге користи службеном или одговорном лицу да у оквиру службеног овлашћења изврши службену

радњу коју би морало извршити или да не изврши службену радњу коју не би смјело извршити, као и посредовање у оваквом подмићивању.

Учиниолац кривичног дјела мита може бити свако лице које даје или обећава поклон или другу корист, као и лице које је посредник у подмићивању. Кривична дјела примања и давања мита могу се извршити на непосредан и посредан начин.

Ако се врши посредно, уопште није од утицаја број лица у посредовању, односно у посредничком ланцу, нити је од значаја да ли се прималац и давалац мита познају. Примање поклона може се манифестовати на различите начине, почев од директног узимања до давања сагласности да се поклон остави на одређеном мјесту или преда одређеном лицу. Постоје и случајеви вербалног одбијања поклона, али фактичког понашења супротно таквом ставу. Поклон је свако давање неке имовинске вриједности без накнаде и учинилац његовим добијањем остварује одређену имовинску корист. Предмет поклона могу бити: новац, хартије од вриједности, умјетничке слике, аутомобил, намјештај и друге вриједне покретне и непокретне ствари. Предмет поклона могу бити и права која могу преносити и на друго лице. Друга корист која није поклон може бити имовинске или неимовинске природе.

Врло битна карактеристика кривичних дјела примања и давања мита, испољава се у тајности њиховог извршења и у присутном интересу обадвије стране тј. даваоца и примаоца мита. Класични облици примања и давања мита и даље постоје, али је запажена и појава да је све више нових облика ових кривичних дјела, која су настала као резултат прилагођавања новим економским односима у земљи. Нове облике посебно карактерише дрскост учиниоца и неуخمано коришћење тешке ситуације другог лица.

Поред класичног примања и давања мита које се огледа у директном контакту примаоца и даваоца, постоје и случајеви узимања новца – наводно на позајмицу – који се никад не враћа, примјетно или наводно непримјетно стављање новца или других вриједних ствари службеном или одговорном лицу у џеп, ташну или остављање у стану, давања разних провизија, награда, позајмица приликом купопродаје робе лошијег квалитета, закључивање фиктивног радног односа, фиктивна исплата хонорара, вршење појединих услуга без накнаде или уз неадекватну награду.

Поједине области привредне и ванпривредне дјелатности посебно су изложене вршењу кривичних дјела примања и давања мита. Они се посебно испољавају у трговини, спољнотрговинском пословању, производњи, банкарском пословању, као и у области здравства, школства, рада управних органа, судова, тужилаштва и полиције. Савремени облици кривичних дјела примања и давања мита прикривају се на

разне начине. Те начине је неопходно познавати, с циљем ефикаснијег разјашњавања и доказивања ових кривичних дјела.

„Најчешћи начини прикривања ових кривичних дјела али и осталих видова корупције су:

- фиктивним уговорима о дјелу,
- фалсификованим путним рачунима и другом документацијом,
- фиктивним заснивањем радног односа,
- одобравањем нереалних провизија,
- издавањем гарантних писама,
- исплатом ауторских хонорара,
- фиктивним трошковима репрезентације и реклама којима се прикрива давање скупочјених поклона,
- вршењем разноврсних бесплатних услуга или услуга уз симболичну накнаду,
- фиктивном дорадом робе код стране фирме,
- продајом робе по цијени која је знатно нижа од стварне и слично.“

(Јелачић, 1996: 199)

КРИВИЧНО ДЈЕЛО ПРИМАЊА МИТА

Примање мита је основно и најзначајније кривично дјело којим се инкриминише корупција у служби, тј. захтијевање или примање поклона или какве друге користи у вези са вршењем или невршењем службене дужности. Из овога произилази да је *ratio legis* ове инкриминације заштита правилног и законитог вршења службене дужности, односно правилног функционисања државног апарата, а самим тим и заштита интереса грађана који у овом подручју дјеловања државних служби могу на различите начине бити повријеђени или угрожени.

Осим тога, законским одредбама о овом кривичном дјелом се онемогућава незаконито стицање имовинске или неке друге користи службених и одговорних лица на основу вршења њихових службених овлашћења и дужности. Дакле, циљ ових одредаба о наведеном кривичном дјелу јесте спречавање незаконитог стицања имовинске користи, због чега поједини аутори примање мита сврставају у имовинска кривична дјела. Међутим, уколико пођемо од чињенице да је у основи стицања противправне имовинске користи злоупотреба службеног положаја и овлашћења, чиме се објективно повређује ауторитет службе и повјерење грађана у законито поступање службених лица те да кривично дјело примања мита постоји и у ситуацији када службено или одговорно лице није примило мито, професорица Иванка Марковић закључује «да је ово кривично дјело по својој правној природи деликт против службене дужности». (Зборник радова, 2010: 254)

Појам, обиљежја и појавни облици примања и давања мита

Према законским одредбама, ово дјело чини службено или одговорно лице које захтијева или прими поклон или какву другу корист, или које прими обећање поклона или какве користи да у оквиру свог овлашћења изврши радњу коју не би смјело извршити, или да не изврши радњу коју би морало извршити; (Члан 351. став 1. КЗ РС) или да изврши радњу коју би морало или могло извршити или да не изврши радњу коју не би смјело извршити; (Члан 351. став 2. КЗ РС) или које послје извршења, односно неизвршења радње наведене у ст 1. и 2. овог члана, а у вези с њом, захтијева или прими поклон или какву другу корист. (Члан 351. став 3. КЗ РС)

Извршилац дјела у свим облицима може бити само службено или одговорно лице, што овај деликт сврстава у *delicta propria* (не може их починити свако). Према Кривичном закону РС, службено лице је изабран или именован функционер у органима законодавне, извршне и судске власти Републике Српске и у другим државним и управним установама или службама које врше одређене управне, стручне и друге послове у оквиру права и дужности власти која их је основала; лице које стално или повремено врши службену дужност у наведеним управним органима или установама; овлашћено лице у привредном друштву или у другом правном лицу којем је законом или другим прописом донесеним на основу закона повјерено вршење јавних овлашћења, а које у оквиру тих овлашћења врши одређену дужност, те друго лице које врши одређену службену дужност на основу овлашћења из закона или другог прописа донесеног на основу закона (Члан 147. став 3. КЗ РС).

Иванка Марковић под појмом одговорног лица подразумева "лице коме је у предузећу или другом правном лицу, с обзиром на његову функцију или на основу посебног овлашћења повјерен одређен круг послова који се односе на извршавање закона, прописа донесених на основу закона или општих аката предузећа или другог правног лица у управљању и руковању имовином или у руковођењу производним или неким другим привредним процесом или надзором над њима.» (Зборник радова, 2010: 255)

Међутим, одговорним лицем сматра се такође службено лице кад су у питању кривична дјела код којих је као учинилац означено одговорно лице, а нису предвиђена у глави о кривичним дјелима против службене дужности овог закона, односно као кривична дјела службеног лица у неког другој глави овог закона. (Члан 147. став 4. КЗ РС)

Када је као извршилац одређених кривичних дјела означено само службено, односно одговорно лице, сва та лица могу бити извршиоци тих дјела, ако из карактеристика појединог дјела или из појединог прописа не произилази да извршилац може бити само неко од тих лица.

Дакле, произилази да примање мита, које се у литератури назива и пасивно подмићивање, има три облика: право, неправо и накнадно пасивно подмићивање.

Право пасивно подмићивање

Право пасивно подмићивање постоји када службено или одговорно лице захтијева или прими поклон или какву другу корист или прими обећање поклона или какве користи, да у оквиру свог овлашћења изврши радњу коју не би смјело извршити или да не изврши радњу коју би морало или могло извршити. Дакле, суштина неправда у случају овог облика пасивног подмићивања огледа се у спремности учиниоца да за награду незаконито поступа. Већ та спремност, поткупљивост, подмитљивост, довољно је друштвено опасна да угрози законито и правилно обављање службене дужности, те је за постојање кривичног дјела ирелевантно да ли је учинилац предузео радњу поводом које је примио мито.

Радња извршења је одређена алтернативно, те се дјело може извршити захтијевањем или примањем поклона или какве друге користи или примањем обећања поклона или какве друге користи у вези са незаконитим поступањем извршиоца дјела. За постојање дјела је ирелевантно од кога је потекла иницијатива за подмићивање, да ли од даваоца или примаоца мита. Захтијевање мита се може састојати у сваком поступању из којег се може закључити да службено лице тражи наведену противуслугу за предузимање или непредузимање службене радње. То може бити усмена или писмена изјава, поступак или конклюдентна радња из које се може закључити да се захтијева поклон или каква друга корист.

Примање поклона или какве друге користи може имати изражај кроз различите радње службеног лица, нпр. његовим узимањем, стављањем у ланицу, уступањем неком другом, одређивањем мјеста на које ће се мито однијети или лица којем ће се предати, саглашавањем путем конклюдентних радњи, изражавањем спремности да се прихвати мито, што може бити учињено прећутно, итд. Сматра се да је мито примљено и у случају када учинилац дјела вербално одбија пријем поклона или какве друге користи, али фактички прихвати поклон на начин да га нпр. не враћа даваоцу, троши га, даје га другом лицу и сл.

Примање обећања поклона постоји у случају када учинилац на било који начин изрази спремност и расположење да прихвати поклон или какву другу корист која му је обећана у вези с незаконитим вршењем службене радње, с тим што ће мито бити уручено касније (постоји, дакле, временска дистанца између момента примања обећања поклона или какве друге користи). (Зборник радова, 2010: 256)

Захтијевање или примање поклона или какве друге користи, односно примање обећања поклона или какве друге користи, може се извршити непосредно или посредно. При томе је за постојање дјела ирелевантно да ли се прималац и давалац мита познају – битно је само

да између њих постоји договор, односно споразум о размјени услуга који укључује, с једне стране, незаконито вршење службене радње, а с друге стране, давање мита за такво поступање.

Захтијевање или примање поклона или какве друге користи, односно примање обећања поклона или какве друге користи, треба да је повезано са службеном радњом службеног или одговорног лица. Дакле, у питању су увијек радње које припадају кругу службених овлашћења одређеног службеног или одговорног лица тако да их оно може предузимати на основу свог службеног положаја, односно радњи које припадају његовим службеним задацима. При томе је безначајно да ли је радњу, за коју се прима мито, према унутрашњем службеном распореду, требало обавити нека друго службено лице, а не оно које је примило мито. Уколико би службено или одговорно лице примило мито да би извршило радњу која не спада у круг његових службених, овлашћења или надлежности, не би постојало ово, већ неко друго кривично дјело из групе кривичних дјела против службене дужности.

Захтијевање или примање поклона или какве друге користи, односно примање обећања поклона или какве друге користи се врши у вези са незаконитим поступањем у вршењу службене дужности. Прималац мита се тиме обавезује да у оквиру свог службеног овлашћења изврши службену радњу коју не би смио извршити, односно не изврши радњу коју би морао или могао извршити. Тако између захтијевања или примања поклона или какве друге користи, односно пријема обећања поклона или какве друге користи и незаконите радње службеног или овлашћеног лица постоји узајамна веза – мито је мотив незаконитог поступања службеног или одговорног лица. Према томе, потребно је да између службеног или одговорног лица и даваоца мита постоји, макар и прећутна, нагодба о размјени услуга; чини се услуга за противуслугу, прима се мито или обећање мита да би се обавила или не би обавила нека радња. Стога неће постојати ово кривично дјело ако је мито учињено службеном лицу по неком другом основу, а не оном који се односи на вршење његове службене дужности.

За Иванку Марковић «спорно је питање да ли је за постојање овог дјела неопходно да се мито прима у вези са вршењем једне одређене конкретне радње или је довољно да се мито прима ради предузимања било које недопуштене радње из дјелокруга службене дужности.» (Зборник радова, 2010: 258)

С тим у вези, у теорији се истиче да одговор на ово питање треба тражити у суштини неправа овог кривичног дјела, тј у спремности учиниоца дјела, односно службеног или одговорног лица да незаконито поступа, а постојаће кривично дјело примања мита ако је учинилац дјела захтијевао или примио поклон или какву другу корист или обећање поклона или какве друге користи да изврши било коју незакониту

радњу из дјелокруга својих службених овлашћења. Марковићева, сматра “да је довољно да су странке сагласне да је мито протучинидба за било коју службену радњу, односно да се ради о споразуму у којем се још не зна која ће се конкретна радња извршити, али се зна да је купљена и плаћена радња из дјелокруга службених радњи односног службеног или одговорног лица.” (Зборник радова, 2010: 258)

Објекат радње извршења јесте поклон или каква друга корист. Поклоном се, у смислу ове инкриминације, сматра свака имовинска вриједност која се примаоцу даје без накнаде. То могу бити покретне и непокретне ствари, нпр. новац, хартије од вриједности, земљиште, шума, стан, индустријски производи, итд. Предмет поклона могу бити и права која се могу преносити на другог, а када је ријеч о примању обећања поклона, онда се као предмет поклона могу јавити и ствари које ће настати у будућности. Друга корист, у смислу овог кривичног дјела, подразумијева сваку ону корист која не улази у појам поклона. Она може бити материјална и нематеријална, нпр. боље радно мјесто, добијање кредита под повољнијим условима, добијање стипендије, плаћено стручно усавршавање у иностранству, неосновано напредовање у служби, плаћено путовање, итд. Ту улазе све врсте стварне предности или погодности приматељу мита или некој другој особи у замјену за обављени посао.

Постојање дјела не зависи од висине односно вриједности мита. Међутим, ако се ради о поклону мале вриједности, треба утврдити да ли је лице и таквим поклоном било мотивисано на предузимање службене радње, односно да ли између примљеног поклона и незаконитог поступања постоји узрочна веза. Ако се утврди постојање такве везе и код мањих поклона, онда постоји кривично дјело, јер се не смије заборавити суштина овог деликта – спремност службеног лица да за награду незаконито поступа. Дакле, поклон или каква друга корист морају, у сваком конкретном случају, бити такви да доведу или да су подобни довести службено или одговорно лице у положај да се понаша супротно правилима, стандардима и интересима службе коју је дужно законито и правилно обављати. За постојање дјела није битна чињеница да ли се поклон или друга корист захтијева за себе или за другог.

Ово кривично дјело је довршено самим захтијевањем или примањем мита или његовим обећањем, а само извршење или неизвршење радње од стране службеног или одговорног лица није законска карактеристика овог кривичног дјела и стога за његово постојање није неопходно да је предузето незаконито поступање за које је примљено мито. Ако су предузете и те радње, онда се може радити и о бићу неког другог кривичног дјела, па ће тада постојати стицај између овог и тога другог дјела (нпр. ако је службено или одговорно лице уз то и фалсификовало јавну исправу, онда постоји стицај примања мита и фалсификовања јавне

исправе). Произилази да покушај овог дјела није могућ, јер је кривично дјело довршено већ у моменту када се захтијева поклон или каква друга корист или прими обећање поклона или какве друге користи, дакле без обзира да ли је учињена или није службена радња за коју је мито примљено.

Лице које предузме радње којима се омогућава остварење овог дјела, помагач је у његовом извршењу. Тако ће помагач бити лице које носи поклон од даваоца мита службеном или одговорном лицу као примаоцу мита, ако је било свјесно о чему се у конкретном случају ради, јер је том радњом омогућило остварење кривичног дјела примања мита.

Неправо пасивно подмићивање

Други облик кривичног дјела примања мита јесте неправо пасивно подмићивање. (Члан 351. став 2. КЗ РС). Овај облик дјела постоји када службено или одговорно лице захтијева или прими поклон или какву корист, или које прими обећање поклона или какве користи, да у оквиру свог овлашћења изврши радњу коју би морало или могло извршити, или да не изврши радњу коју не би смјело извршити. Неправо пасивно подмићивање се од правога пасивног подмићивања разликује само у службеној радњи поводом које је извршено примање мита. Наиме, код правога пасивног подмићивања примање мита се врши како би се извршила незаконита радња, односно како би се недопуштено, незаконито дјеловало у оквирима службеног овлашћења.

У случају неправог пасивног подмићивања, наводи Марковић, «мито се прима како би се поступало у границама службеног овлашћења и предузимала законита службена радња која се и иначе треба предузети или да се не би предузела службена радња која се иначе не би смјела предузети». (Зборник радова, 2010: 260)

С обзиром на такав карактер службене радње која се предузима, сматра се да је неправо пасивно подмићивање лакши облик дјела у односу на право пасивно подмићивање, јер се захтијевање или примање поклона или какве користи, односно примање обећања поклона или какве користи односи на обављање службене или неке друге радње која је допуштена и законита те улази у дјелокруг службеног или одговорног лица. Овакав закључак произилази и на основу става самог законодавца израженог у висини запреијене казне.

Наиме, у случају неправог пасивног подмићивања прописана је казна затвора од једне до пет година, док је за право пасивно подмићивање та казна прописана у распону од једне до осам година. Међутим, не треба заборавити на чињеницу да је извршилац дјела службено или одговорно

лице које захтијева или прима мито како би поступило у оквиру својих службених овлашћења, дакле, које искориштава своју службену дужност или овлашћење за властито богаћење. Тиме се нарушава углед државних органа и честитост, законитост и правилно вршење службене дужности и овлашћења. У томе и јесте висок степен друштвене опасности овог дјела, јер се ради о појединцима који, и оно што им је дужност, неће радити ако им заинтересована странка за то не плати. Дакле, извршилац дјела тражи од заинтересованог лица мито како би урадио оно што представља његову редовну дужност, што је подручје његових задатака у служби. Могуће је да предузимање такве радње услиједи након примања мита (нпр. службено лице обећава странци брзо доношење рјешења о пензији ако странка дâ поклон или какву корист, или службено лице захтијева поклон или какву корист од странке како би јој у што краћем времену донијело рјешење о урбанистичкој сагласности), или да се таква радња предузима истовремено са примањем мита. Суштина овог облика кривичног дјела примања мита је онемогућавање коришћења службеног положаја за лично богаћење службених и одговорних лица, односно за постизање неосноване и незаконите имовинске и друге користи. У погледу осталих карактеристика кривичног дјела нема разлике између правога и неправог пасивног подмићивања. Као и у случају претходног облика дјела, субјективну страну дјела чини директни умишљај. Покушај дјела није могућ.

Накнадно пасивно подмићивање

Накнадно пасивно подмићивање (Члан 351. став 3. КЗ РС) постоји у случају када службено или одговорно лице, последице извршења, односно неизвршења радње наведене у ст. 1 и 2 овог члана, а у вези с њом, захтијева или прими поклон или какву другу корист. Мито се овдје захтијева или прима за ону службену радњу која је већ учињена или није учињена, било да је она законита или незаконита. Дакле, ово дјело обухвата службене радње како из ст. 1. тако и ст. 2. Временски однос између учињене службене радње и захтијевања и примања мита ирелевантан је за постојање овог дјела. Важно је да између накнадног подмићивања и ранијег поступања службеног лица постоји узрочна веза. Међутим, ако је мито било обећано прије поступања службеног лица, постојаће један од претходна два облика кривичног дјела примања мита.

Сврха ове инкриминације јесте да се службена лица спречавају да своју службену дужност злоупотребљавају ради прибављања одређених користи које им не припадају. За разлику од овог, не постоји кривично дјело накнадног активног подмићивања. Дакле, ако неко службеном

лицу даје поклон у вези са учињеном или неучињеном радњом, а то раније није обећао, тиме не чини кривично дјело. Субјективну страну дјела чини директни умишљај, а покушај дјела није могућ. За овај облик дјела предвиђена је казна затвора до три године. Посебном одредбом у ставу 4. овог члана законодавац је предвидио обавезно одузимање примљеног поклона или имовинске користи.

КРИВИЧНО ДЈЕЛО – ДАВАЊЕ МИТА

Давање мита, односно активно подмићивање, представља други облик корупције који је функционално повезан са кривичним дјелом примања мита. Међутим, за разлику од примања мита које представља право службено кривично дјело (јер га може извршити само службено или одговорно лице), давање мита спада у неправу службена кривична дјела јер га може извршити свако лице (*delicta communia*) које службено лице наведе да поступи на један од инкриминисаних начина. Њиме се законито и савјесно обављање службене дужности угрожава споља, а не изнутра, као у случају правих службених кривичних дјела, и то је и основни разлог његовог сврставања у групу кривичних дјела против службене дужности.

Дакле, наглашава Марковић, «давање мита представља навођење службеног или одговорног лица на повреду законитог вршења службе, односно на извршење кривичног дјела примања мита, па би се могло рећи да је кривичним дјелом давање мита инкриминисано подстрекавање на кривично дјело примање мита.» (Зборник радова, 2010: 262)

Овакав став законодавца је криминалнополитички оправдан јер се ради о таквим радњама које озбиљно угрожавају законито вршење службене дужности, а које би, због акцесорне природе саучесништва, остале некажњене у ситуацијама када службено или одговорно лице одбије да прими мито.

Шкулић сматра «да је покушај давања мита могућ у фактичком смислу, али да би се било који поклон дао или корист учинила, то подразумијева сагласност воља даваоца и примаоца поклона односно користи.» (Игњатовић и Шкулић, 2010: 244)

Службено или одговорно лице којем се нуди мито је нужни учесник у дјелу давања мита, али без могућности да одговара за ово кривично дјело. Наиме, уколико службено или одговорно лице прими мито, одговараће као извршилац кривичног дјела примања мита, а не као учесник у кривичном дјелу давања мита. Иста је ситуација када је службено или одговорно лице захтијевало мито па оно буде и дато – службено лице одговара за примање мита, а давалац мита за давање мита. Међутим,

кажњавање за кривично дјело давања мита не значи истовремено и кажњавање за кривично дјело примања мита.

Као и у случају кривичног дјела примања мита, законодавац прави разлику између правога активног подмиђивања и неправог активног подмиђивања, при чему се као посебан облик ових дјела предвиђа посредовање при подмиђивању. За разлику од кривичног дјела примања мита код којег је инкриминисано накнадно примање мита, код овог кривичног дјела накнадно давање мита није инкриминисано. Међутим, уколико је накнадно давање мита извршено као реализација претходног договора између даваоца и примаоца мита, постоји један од облика кривичног дјела давања мита.

Право активно подмиђивање постоји у случају када неко службеном или одговорном лицу да, покуша дати или обећа поклон или какву другу корист да у оквиру свог овлашћења изврши радњу коју не би смјело извршити или да не изврши радњу коју би морало или могло извршити, или ко посредује при оваквом подмиђивању службеног лица. Дакле, извршилац овог облика дјела је како лице које да, покуша дати или обећа поклон или какву другу корист службеном или одговорном лицу, тако и лице које посредује између даваоца и примаоца мита. Радња извршења је одређена алтернативно, те ће право активно подмиђивање бити извршено предузимањем било које од наведених радњи извршења. Обећање поклона постоји у случају када учинилац дјела, на било који начин, манифестује спремност за давање поклона.

Дјело је довршено самим давањем обећања поклона, при чему је ирелевантно да ли га је службено или одговорно лице прихватило или одбило. Давање поклона или какве друге користи, у смислу овог кривичног дјела, треба схватити као сваку радњу којом се поклон или каква друга корист стављају на располагање службеном или одговорном лицу, нпр. уручивање поклона, остављање на унапријед договореном мјесту или давање трећем лицу које ће га уручити службеном или одговорном лицу, итд. Давање поклона или какве друге користи постоји и онда када давалац није изричито нагласио у коју га сврху даје, али се из околности конкретног случаја може закључити какву услугу давалац поклона тражи или очекује од службеног или одговорног лица. Посебан облик радње извршења овог кривичног дјела представља покушај давања поклона или какве друге користи службеном или одговорном лицу.

Неправо активно подмиђивање постоји, наводи Марковић, у случају када учинилац службеном или одговорном лицу учини или обећа поклон или какву другу корист да у оквиру свог овлашћења изврши службену радњу коју би морало или могло извршити или да не изврши радњу коју не би смјело извршити или ко посредује при оваквом подмиђивању службеног или одговорног лица." (Зборник радова, 2010: 264)

За разлику од правог активног подмићивања, овдје се мито даје да се предузме законита радња или да се не обави радња која се иначе не би смјела обавити. Радња извршења неправог активног подмићивања одређена је алтернативно, као и у случају правог активног подмићивања. Међутим, за разлику од правог активног подмићивања, покушај давања мита у случају неправог активног подмићивања не представља радњу извршења овог кривичног дјела. Када су у питању остали елементи кривичног дјела, треба их тумачити на исти начин на који се они тумаче као у случају правог активног подмићивања.

Марковић закључује, да је законодавац, као посебан облик радње извршења, и у случају правог и код неправог активног подмићивања, предвидио посредовање при давању мита (Зборник радова, 2010: 264).

Посредовање при давању мита представља радње помагања учиниоцу кривичног дјела које је законодавац, из криминалнополитичких разлога, инкриминисао као самостално кривично дјело. Законодавац је предвидио и посебан основ за ослобађање од казне за ово дјело. Према одредби става 3. овог члана 352. КЗ РС, учинилац дјела из ст. 1 и 2 овог члана, који је дао мито на захтјев службеног или одговорног лица и који је дјело пријавио прије него што је откривено или прије него што је сазнао да је откривено, може се ослободити од казне. Наведено рјешење има своје оправдање у криминалнополитичким разлозима, јер откривање и спречавање корупције у великој мјери зависи од пријављивања таквих дјела. Предвиђањем факултативне могућности ослобађања од казне за учиниоце кривичног дјела давања мита који су мито дали на захтјев службеног или одговорног лица, стварају се повољнији услови за откривање овог облика криминалитета.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Давање и примање мита један је од најраспрострањених облика корупције. Основни елемент тог кривичног дјела је да се новцем или поклонима службено лице мотивише да, у оквиру својих овлашћења, уради нешто што не би смјело. Мито се даје и прима да службено лице не би урадило нешто што, у оквиру својих овлашћења, мора да учини. Пошто је ово кривично дјело специфично, односно у њему учествују двије стране, и онај који даје и онај који узима мито, у сваком случају отежава његово откривање.

Мањи или већи износи за мито сматрају се дијеловима нормалног понашања. Међутим, ма колика стварно корупција постоји као дио традиције она у свом патолошком облику расте у новој ситуацији, у модерној тржишној економији и држави јавних служби, која ни по чему

није налик ономе на што се традиција позива. Традиција подмићивања због тога служи више и прије као изговор и алиби онима који је користе.

Дефиниција мита и поклона је ствар сваког појединачног друштва и културе која је динамична и стално у процесу промјене. Због тога је јако незахвално тражити неки идеални оквир у који би стало све оно што се може назвати корупцијом или њеним елементима. Ако је неко понашање прихваћено у некој земљи и легализовано и јавно, оно опет може бити од стране трећих оцјењено као корумпирано. То се јасно и види кроз праксу многих земаља, где се уводи појам лобирања – што је ништа друго него легализована корупција или трговина утицајем и интересима. Дјелује крајње чудно да се ова појава, против које се боре све свјетске културе и друштва, не само прихвата већ и законски омогућава. Главни разлози који се истичу су борба за остваривање права и интереса али и уоквиреност тј. ограниченост лоби-система.

Међутим, ако се открију скривени трошкови који се намећу популацији и тајност уговора, онда је дефинитивно ријеч о корупцији. Појмови који се највише преплићу и због којих се често не види граница законитог и нелегалног су цијена и мито, поклон и бакшиш. Њихово разликовање се углавном своди на постојање двије врсте услова: реципрочних обавеза и лица којима су намијењени. Често се ради реализације неких активности посеже за алтернативним механизмима којима се најчешће лакше и брже обезбјеђује жељени резултат. Међу познатијим су свакако повјерење, углед, групне реципрочне обавезе. Сваки од њих може бити „мач са двије оштрице“, и стога се увијек јавља и велики опрез при њиховом коришћењу.

Активно и пасивно подмићивање, које је заправо у суштини коруптивног понашања, постали су дио наше свакодневнице. Чини нам се да је давање мита приликом вршења одређених услуга постало готово уобичајена пракса. Појединац даје мито како би одређена услуга према њему била извршена на најбољи могући начин. Ствара се таква друштвена клима у којој активно и пасивно подмићивање у одређеним областима друштвеног живота готово да се одобравају, док у другим областима ту исту дјелатност јавност осуђује. Стога је неопходно провести едукацију на свим нивоима и у свим областима друштвеног живота, како би сваки појединац постао свјестан чињенице да је корупција изузетно опасна друштвена појава, те да нема нити једног разлога ни вишег интереса који оправдава давање мита. Тек са тако измијењеном друштвеном свијешћу могуће је очекивати досљедно спровођење нормативних рјешења и успјешну борбу против корупције.

ЛИТЕРАТУРА

- Бошковић, М. (1998). *Криминалистичка методика I*. Београд: Полицијска академија.
- Бошковић, М. и Скакавац, З. (2009). *Организовани криминалитет (карактеристике и појавни облици)*. Нови Сад: Факултет за правне и пословне студије.
- Зборник радова, Научностручни скуп с међународним учешћем, Методологија изградње система интегритета у институцијама на сузбијању корупције*, (2010), МУП РС, Управа за полицијско образовање и Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, Марковић, Иванка. *Активно и пасивно подмићивање у Кривичном закону Републике Српске*.
- Игњатовић, Ђ. и Шкулић, М. (2010). *Организовани криминалитет*. Београд: Правни факултет.
- Јелачић, М. (1996). *Корупција: друштвено-правни аспекти и методи супротстављања*. Београд: Министарство унутрашњих послова Републике Србије.
- Кривични закон Републике Српске, *Службени гласник РС*, број: 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10).
- Појмовни водич за борбу против корупције, (2009), ТИ БИХ, <http://ti-bih.org/>.

NOTION, CHARACTERISTICS AND POTENTIAL FORMS OF OFFERING AND RECEIVING MONEY AS A BRIBE

Dr Veljko Spremo*

Abstract: All modern democratic societies try to solve the social evil named as offering and receiving money as a bribe, but hardly any may of them can boast to accomplish success. It is this very fact that reflects how complex this phenomenon is, it may not primarily be explained only in its own terms, while simultaneously it is hardly possible, or almost impossible, to measure it.

Receiving and offering bribe is immoral social phenomenon that deteriorates not only economic but also democratic development of a particular country. It is essential to segregate notion of bribing versus notion of corruption: as a rule, corruption is related to bribe, but each bribe may not be identified as corruption. Bribe pertains to offering or receiving money or a gift in any situation, not only in state administration.

Key terms: bribe, corruption, criminal act of receiving a bribe, criminal act of offering a bribe.

---

* *Court police Republic of Srpska Banja Luka*